

Фалович Н.М.

Західноукраїнський національний університет

Фалович В.А.

Західноукраїнський національний університет

Шевчук О.С.

Західноукраїнський національний університет

Попович П.В.

Західноукраїнський національний університет

Чорна О.В.

Західноукраїнський національний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

Автомобільний транспорт є однією з важливих галузей національної економіки, який забезпечує захист економічних інтересів держави, обороноздатність, підвищення рівня життя населення та впливу різних екологічних факторів на стан навколишнього середовища. Саме тому вдосконалення державного регулювання автотранспортного забезпечення у сфері перевезень є дуже актуальним, оскільки, вирішення цієї проблеми є важливе для інтегрування транспортної системи України в транспортні системи Європи, Азії та Балтійського й Чорноморського регіонів. З цією метою Україні варто перейняти досвід Європейського союзу з стягування оплати за користування транспортною інфраструктурою задля відновлення екологічного балансу та відшкодування заподіяної транспортом шкоди навколишньому середовищу.

З огляду на те, що Україна є транзитною країною, нова транспортна стратегія пропонує використати її транспортний потенціал, створити конкурентоспроможну систему транспортного обслуговування та забезпечити ефективну організацію транспортно-дорожнього комплексу країни. Зокрема, у сфері пасажирських перевезень перспективою є запровадження електронного квитка, розвиток нових міжрегіональних та міжнародних швидкісних сполучень, оновлення міських транспортних інфраструктур, залучення додаткових інвестицій для забезпечення сталого розвитку міського транспорту, заміна застарілих стандартів у галузі транспортних технологій.

Стратегія передбачає створення в Україні ефективного транспортного комплексу, який буде інтегрований у європейську та світову транспортні мережі, задля гарантування потреб населення у переміщенні та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Такий комплекс повинен забезпечити розвиток транспортної інфраструктури відповідно до європейських стандартів, підвищити безпеку переміщень та мінімізувати негативний вплив на довкілля. Також дана Стратегія покликана відповідно реагувати на потребу у вдосконаленні управління на транспорті, адміністративної реформи та децентралізації управління, антикорупційної політики, корпоративного управління в державному секторі.

Ключові слова: автомобільний транспорт, транспортна стратегія, екологічна складова, екологічна безпека, державне регулювання.

Постановка проблеми. Автомобільний транспорт є однією з важливих галузей національної економіки, який забезпечує захист економічних інтересів держави, обороноздатність, підвищення рівня життя населення та впливу різних екологічних факторів на стан навколишнього середовища [1].

Саме тому вдосконалення державного регулювання автотранспортного забезпечення у сфері перевезень є дуже актуальним, оскільки, вирішення цієї проблеми є важливе для інтегрування транспортної системи України в транспортні системи Європи, Азії та Балтійського й Чорноморського регіонів. З цією метою Україні варто

переїняти досвід Європейського союзу з стягування оплати за користування транспортною інфраструктурою задля відновлення екологічного балансу та відшкодування заподіяної транспортом шкоди навколишньому середовищу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Важливе значення у дослідженні проблеми правового регулювання автотранспортних перевезень мають наукові праці вітчизняних вчених, зокрема О.Ю. Рудченко [1], О.М. Поліщук [2], Ю.В. Дзядикевич [3], П.В. Попович [4], Н.І. Богомолова [5].

В роботі О.Ю. Рудченка [1] розглядається економічну суть та особливості формування механізму державного регулювання розвитку транспортної інфраструктури мегаполісів, а також окреслює напрями його вдосконалення в контексті інноваційних перетворень у транспортній сфері.

О.М. Поліщук [2] досліджує проблеми управління транспортними потоками великих міст та пропонує інноваційні інструменти для впровадження на транспорті.

Ю.В. Дзядикевич [3] у своїх дослідженнях висвітлює особливості державного регулювання автоперевезень в Україні, зокрема, зазначає, що «основними принципами нової політики діяльності АТС повинні бути: приватизація на транспорті, демонополізація, розвиток конкурентного середовища та спрощення процедур перетину кордону та інші заходи».

П.В. Попович [4] аналізує особливості функціонування ринку транспортних послуг відповідно до його сегментації з позиції статистики відносно галузі автомобільних вантажних перевезень, а також досліджує тенденції розвитку динаміки і структури ринку вантажних автомобільних перевезень, особливості впливу ринку транспортної логістики, враховуючи зовнішньоекономічні вантажопотоки автомобільного транспорту, на базові тренди та вплив розвитку логістичної інфраструктури за сукупністю показників розвитку транспортних комунікацій, величини і динаміки розвитку, ринкової сумісності на інвестиційну привабливість.

Н.І. Богомолова [5] систематизує інформацію про державне регулювання транспортної галузі, виділяє політичні, економічні, інформаційні та екологічні аспекти державного регулювання.

Також питаннями правового регулювання на автомобільному транспорті займалися такі фахівці з цивільного та господарського права як А.О. Мінченко, І.В. Булгакова, І.О. Безлюдько, І.А. Діковська, О.В. Клепікова, О.М. Нечипоренко, Д.В. Малишко, Д.К. Медведева, А.Є. Рубан, А.В. Присяжнюк, та ін.

Необхідно зазначити, що проблема правового регулювання автотранспортних перевезень та їх екологічної складової потребує подальшого глибокого наукового аналізу.

Постановка завдання. Метою дослідження є окреслення особливостей державного регулювання автомобільних перевезень шляхом здійснення аналізу підходів до виявлення основних принципів формування транспортної політики в Україні та її екологічної складової.

Виклад основного матеріалу. Державне втручання в ринкові процеси визначається комбінацією господарських форм за такими принципами:

1. Відповідність форм господарювання умовам зовнішнього середовища;
2. Принцип цілісності та поєднання різних господарських форм.

Автомобільні перевезення в Україні на сьогоднішній день регулюються низкою законодавчих актів у сфері транспорту, інфраструктури та поштового зв'язку [1; 7].

Нормативно-правовими акти у сфері господарської діяльності щодо надання послуг з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів, багажу є Постанови Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 № 609 «Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України», від 02.12.2015 № 1001 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом», від 23.12.2015 № 1186 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів річковим, морським транспортом».

Правовими засобами гарантування екологічної безпеки на даний час в Україні є вітчизняне законодавство та досвід зарубіжних країн, яке можна розділити на кілька груп. До першої групи належать нормативно-правові акти що забезпечують зменшення викидів шкідливих речовин в атмосферу, зокрема, встановлення вимог до вмісту шкідливих речовин у відпрацьованих газах двигуна, запровадження адміністративно-правових обмежень для власників транспортних засобів (запровадження європейських вимог до автомобілів Євро-6), встановлення додаткового податкового навантаження на власників автомобілів, а також диференційованого оподаткування транспортних засобів в залежності від екологічного класу.

Другу групу складають правові механізми попередження негативного впливу автомобільного транспорту на життя та здоров'я людини та навколишнього середовища. Проте, процес формування даної групи нормативно-правового забезпечення в Україні ще не завершено.

Третя група законодавчих актів регулює якість пального. Остання група – це правові засоби регулювання відходів.

Основним пріоритетом модернізації автомобільного транспорту є Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року (далі – Стратегія), яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2018 року № 430-р. [8], де визначено пріоритети формування комплексної транспортної політики та ефективного державного управління, основні напрями розвитку транспортної галузі України до 2030 р.

Необхідність впровадження Стратегії зумовлена зростанням ВВП зростанням частки українського експорту до ЄС, розвитком міжнародних

транспортних коридорів та транзиту, розвитком цифрової інфраструктури.

Стратегія передбачає створення в Україні безпечного та ефективного інтегрованого транспортного комплексу, інтегрованого у світову транспортну мережу, для забезпечення транспортних потреб населення та покращення умов ведення бізнесу для забезпечення конкурентоспроможності та ефективності національної економіки. Вони забезпечують та розвивають інфраструктуру відповідно до європейських стандартів, покращують безпеку та зменшують негативний вплив на навколишнє середовище, реагуючи на потребу вдосконалення управління, адміністративної реформи та децентралізації центрального управління, антикорупційної політики, корпоративного управління в державному секторі.

В деяких екологічно вразливих регіонах України наразі неможливо будувати об'єкти транспортної інфраструктури через підвищений рівень шуму, обмежень в просторі або наявного негативного впливу руху важкого вантажного транспорту.

Задля досягнення Україною статусу регіонального транспортного хабу Стратегія передбачає використання таких світових тенденцій в галузі транспорту, що зображені на рис. 1.

Основними принципами Стратегії є раціоналізація використання ресурсів задля зниження витрат, зорієнтованість на потребах бізнесу та зростаючих потребах пасажирів, забезпечення мультимодальних перевезень, децентралізація, забезпечення прозорості та узгодженості перевезень, залучення нових джерел фінансування.

Реалізація стратегії передбачається за такими ключовими напрямками (рис. 2).

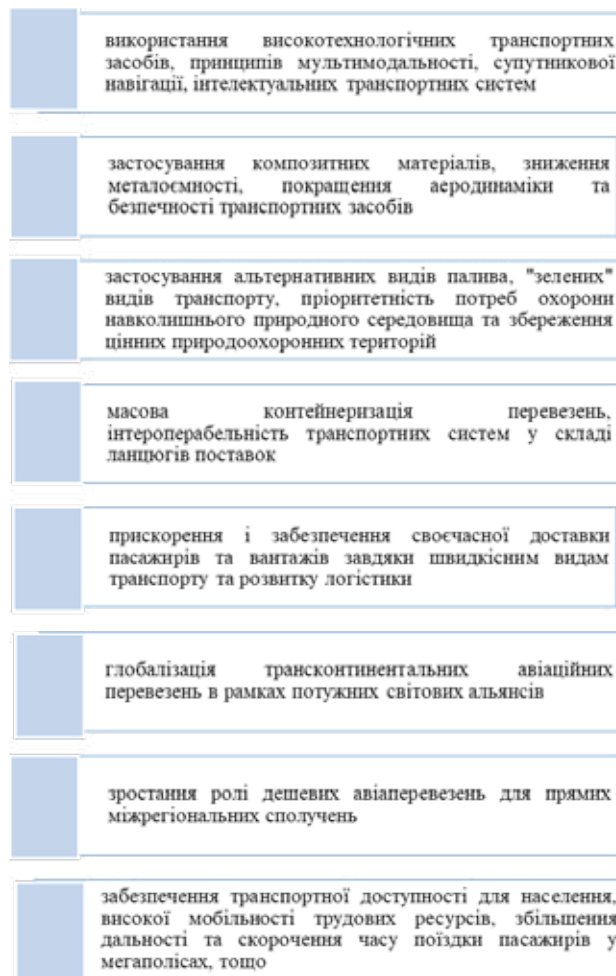

Рис. 1. Світові тенденції в галузі транспорту
Джерело: сформовано авторами за даними [8].

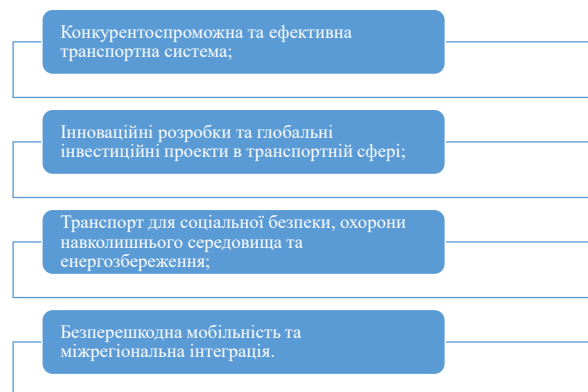

Рис. 2. Ключові напрямки реалізації
Національна транспортна стратегія України
на період до 2030 року

З огляду на те, що Україна є транзитною країною, стратегія пропонує використати її транспортний потенціал, створити конкурентоспроможну систему транспортного обслуговування та забезпечити ефективну організацію транспортно-дорожнього комплексу країни. Зокрема, у сфері пасажирських перевезень перспективою є запровадження електронного квитка, розвиток нових міжрегіональних та міжнародних швидкісних сполучень, оновлення міських транспортних інфраструктур, залучення додаткових інвестицій для забезпечення сталого розвитку міського транспорту, заміна застарілих стандартів у галузі транспортних технологій.

Стратегія конкретно стосується таких проблем української транспортної системи (рис. 3).

Важливого значення для забезпечення екологічної безпеки автомобільного транспорту в сучасних умовах має стандартизація, яка забезпечує гарантує єдиний підхід до ремонту, технічної експлуатації, обслуговування та утилізації транспортних засобів; забезпечує гарантії надійності та безпечності транспортних засобів, економію ресурсів та безпеку експлуатації транспортних засобів.

Гарантіями дотримання екологічного законодавства в сфері автомобільного транспорту є Закон України «Про охорону навколишнього середовища», Кодекс України «Про адміністративні правопорушення», Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України та інші підзаконні нормативні акти.

Висновки. Для подальшої перспективи розвитку Національної транспортної стратегії України та директив ЄС необхідним є приведення у відповідність до європейських екологічних стандартів вітчизняного законодавства та прийняття таких законопроектів, як Проект Закону України «Про залізничний транспорт», Проект Закону України «Про внутрішній водний транспорт» (реєстр. № 2475 а), Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері технічного регулювання та безпеки автомобільного транспорту з метою приведення їх у відповідність з актами Європейського Союзу» (імплементація актів ЄС щодо

Відсутність ефективної системи збору та обробки адміністративних даних про транспортну галузь, а отже, об'єктивної оцінки її стану та перспектив.

Відсутність системного підходу до координації розвитку та перспективного планування всіх видів транспорту з урахуванням соціально-економічних потреб демографічних, комерційних, оборонних та геополітичних інтересів України.

Адміністративна реформа незавершена.

Відсутність ефективних систем контролю за ефективністю управлінських рішень та недостатня прозорість у звітності та поведінці органів державної влади та суб'єктів державного сектору транспортної сфери.

Відсутність ефективних систем зворотного зв'язку між транспортними органами, транспортними компаніями та користувачами транспортних послуг, що знижує ефективність управління транспортом та якість транспортно-логістичних послуг.

Відсутність стандартів та систем індикаторів оцінки якості транспортних послуг.

Низький рівень розвитку мультимодальних перевезень, мультимодальних перевезень та транспортної логістики.

Тенденція зниження ефективності використання потужностей.

Рис. 3. Проблеми української транспортної системи, на вирішення яких спрямована Національна транспортна стратегія України

технічного регулювання); Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання роботи таксі, легкових автомобілів на замовлення та інформаційно-диспетчерських служб» (реєстр. № 3107 а); Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері автомобільного транспорту з метою приведення їх у відповідність з актами Європейського Союзу» (стосовно доступу до ринку); Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо посилення габаритно-вагового контролю».

Список літератури:

1. 40% пріоритетних для держави інвестпроектів складають проекти у галузі інфраструктури та транспорту. 2020. 20 листопада. *Офіційний веб-портал Міністерства інфраструктури України*. URL: <https://mtu.gov.ua/news/32396.html>
2. Drones in the Transport System: Acceptability and Integration. *International Transport Forum*. URL: <https://www.itf-oecd.org/drones-transport-system-acceptability-integration>

3. Богомолова Н.І. Особливості державного регулювання розвитку транспорту мегаполісу. *Зб. наук. праць ДЕТУТ*. Серія «Економічні науки». 2015. № 33. С. 213–218.
4. Державне агентство автомобільних доріг України Укравтодор. URL: <https://ukravtodor.gov.ua/>
5. Дзядичевич Ю.В., Куликовська І.М. Перспективи розвитку автотранспортної системи України. *Інноваційна економіка*. 2012 № 4. С. 16–19.
6. Закон України «Про автомобільний транспорт». № 22. *Відомості Верховної ради України* від 01.06.2001, № 22.
7. *Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України*. URL: <http://mtu.gov.ua/documents/358.html>
8. Поліщук О. М. Інноваційні перетворення на транспорті як чинник модернізації управління транспортними потоками великих міст / О. М. Поліщук. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 7. С. 45–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2015_7_13
9. Попович П. В. Дослідження тенденцій розвитку ринку вантажних автомобільних перевезень у сучасних умовах. П. В. Попович, О. С. Шевчук, А. Й. Матвійшин, В. М. Лотоцька. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Технічні науки*. 2016. № 2. С. 224–229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_2016_2_35
10. Проект Закону України «Про внесення змін до Господарського кодексу України (щодо узгодження з положеннями Цивільного кодексу України та деяких інших законодавчих актів)» від 29 вересня 2020 р. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511
11. Рудченко О.Ю., Поліщук О.М. Механізм державного регулювання транспортної інфраструктури мегаполісів. *Університетські наукові записки*. 2017. № 6. С. 93–100.
12. Січкарь Д. Транспортна галузь у 2020 році. *Веб-портал Європейської Бізнес Асоціації*. 2020. 22 грудня. URL: <https://eba.com.ua/transportna-galuz-u-2020-rotsi/>
13. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.04.2018р. № 430-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text>
14. Фалович Н. М. Засади розвитку координування як емерджентної якості ланцюга поставок інвестиційних товарів / Володимир Фалович, Наталія Фалович, Світлана Семенюк. *Галицький економічний вісник*. Т. : ТНТУ, 2021. Том 69. № 2. С. 146–152. (Маркетинг).
15. Фалович В.А. Перспективи залучення промислових підприємств України до міжнародних ланцюгів поставок / В.А. Фалович. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2016. № 487. С. 170–177.
16. Фалович В.А. Інвестування у відносини ланцюга поставок в концепції Індустрія 4.0 / В.А. Фалович. *Електронний фаховий науковопрактичний журнал «Інфраструктура ринку»*. 2018. Вип. 15. С. 127–136.

Falovych N.M., Falovych V.A., Shevchuk O.S., Popovich P.V., Chorna O.V.

GOVERNMENT REGULATION AND ENVIRONMENTAL SAFETY ON MOTOR TRANSPORT

Road transport is one of the important sectors of the national economy, which protects the economic interests of the state, defense, improving living standards and the impact of various environmental factors on the environment. That is why the improvement of state regulation of road transport in the field of transportation is very important, because solving this problem is important for the integration of Ukraine's transport system into the transport systems of Europe, Asia and the Baltic and Black Sea regions. To this end, Ukraine should adopt the experience of the European Union in charging for the use of transport infrastructure in order to restore the ecological balance and compensate for the damage caused by transport to the environment.

Given that Ukraine is a transit country, the new transport strategy proposes to use its transport potential, create a competitive transport service system and ensure effective organization of the country's transport and road complex. In particular, in the field of passenger transport the prospect is the introduction of electronic tickets, development of new interregional and international high-speed connections, upgrade of urban transport infrastructures, attracting additional investments to ensure sustainable development of urban transport, replacement of outdated standards in transport technology.

The strategy envisages the creation in Ukraine of a safe and efficient integrated transport complex, integrated into the world transport network, to meet the transport needs of the population and improve the conditions for doing business to ensure the competitiveness and efficiency of the national economy. They provide and develop infrastructure in accordance with European standards, improve security and reduce the negative impact on the environment, responding to the need to improve governance, administrative reform and decentralization of central government, anti-corruption policy, corporate governance in the public sector.

Key words: road transport, transport strategy, ecological component, ecological safety, state regulation.